EUSTACHY RYLSKI Maj 2016

O B O K J U L I I

Każda książka przyporządkowana jest do jakiejś kategorii. Obok podziału alfabetycznego /pierwsza litera nazwiska autora/, mamy w bibliotekach działy np. historyczne, obyczajowe, sensacyjne – oddzielnie lektury szkolne i wiele innych . Do jakich zaliczyć „Obok Julii" ?

W tej książce jest po trosze wszystkiego. Miejsce akcji, to najpierw tzw. Ziemie Odzyskane, teraz już zupełnie zapomniana nazwa, później Warszawa i mnóstwo jeszcze miejsc w Europie, ale już we wspomnieniach Janka Ruczaja. Można łatwo się domyślić, że zaczyna się wszystko w Sobieszowie koło Jeleniej Góry, czytelnik rozpoznaje miejsce, bo autor daje wskazówki geograficzne. W drugiej części pojawiają się już pełne nazwy.

Czas akcji – początek lat sześćdziesiątych. Życie na Ziemiach Odzyskanych zaczyna się stabilizować. Kilkanaście lat po II Wojnie, kiedy na innych terenach Polski życie toczy się spokojnie, tu jeszcze nie nastąpiła pełna równowaga. Na pewno ważnym czynnikiem mającym wpływ na brak owej , jest fakt różnorodności mieszkańców tych terenów. Niemców, praktycznie już nie ma. Pozostali, których przybysze nazwali autochtonami, jedni ze słowiańskimi korzeniami, inni licząc na powrót przedwojennych granic i ci nowi, różni. Obok osadników wojskowych, ci „zza Buga" – przesiedleńcy. Przymusowi osadnicy z akcji „Wisła" i wreszcie cała masa uciekinierów różnej maści, w tym osobników z kryminalną przeszłością.

Myślę, że charakterystyka kapitana, doskonale nadaje się o opisania kilku co najmniej poślednich „bohaterów" książki.

Cytuję:

„…Co to za człowiek? Skąd się wziął i po co? Gdzie urzęduje? Kto widział kiedykolwiek jego mundur, broń, dystynkcje? Kim są jego podwładni i przełożeni? Kim on był, nim został kapitanem , i czemu, od kiedy go znamy, nie awansował? Gdzie jest jego rodzina, jakaś żona, przyjaciółka, kochanka? Gdzie są jego dzieci ? Kim była jego matka, ojciec? Kto ich w okolicy znał , pamiętał, z czymkolwiek kojarzy? ….Jak nazywa się miejscowość , ulica, dom, w którym się tak osamotnił? Kto to jest? „

Wiele z tych pytań można odnieść do innych bohaterów tej książki. Zwłaszcza tych z bazy transportowej: Sulga, Horanin , Stefanowicz , no i ten najgorszy – Wajszczyk. Typy, których nikt nie chciałby spotkać w ciemnej ulicy. Wtedy jednak Ziemie Odzyskane były także kryjówką dla tych, którzy coś mieli na sumieniu. Bywałam w tamtych stronach, nawet w tym właśnie 1963 roku odbywałam staż w hucie szkła w pobliżu granicy z NRD. Ludzie byli tam bardzo różni, przed niektórymi ostrzegano mnie. Mogę powiedzieć, że autor doskonale odtwarza aurę tamtych lat.

Janek Ruczaj jest w jakimś stopniu bohaterem pozytywnym, przynajmniej na początku. Jest inny niż jego towarzysze pracy. Jest oczytany, inteligentny – niestety brak w jego

postępowaniu konsekwencji, dążenia do uzyskania jakiejś lepszej pozycji w życiu. Być może wynika to z jego wcześniejszych przeżyć, a może to wpływ skomplikowanych dziejów przodków. Wokół Janka skupia się grupa młodzieży, która wyróżnia się w miasteczku, nie zawsze jednak jest to przykład godny naśladowania. Janek „zaraża" swoich kumpli Hemingwayem. Czytają , dyskutują, uważają ,że „coś" ich z tym pisarzem łączy. Pamiętam, że na początku lat sześćdziesiątych była moda na Hemingwaya. Ja też czytałam wszystko, co ukazało się w księgarniach. Były też ekranizacje, a przed kasami kin ustawiały się ogromne kolejki.

Julia Neider to najbardziej zagadkowa postać w tej książce. Wymagająca nauczycielka, wielbicielka radzieckiej literatury, a przy tym piękna kobieta. Julia pojawia się i znika. Kiedy po latach Janek ja spotyka, nie jest już osobą, w której podkochiwali się jej uczniowie. Janek nadal jest pod jej urokiem i to dla Julii popełnia zbrodnię. Czy Julia zasłużyła sobie na śmierć, gdy wydawać się może, że to najgorsze ma już za sobą. Cóż jednak o niej wiemy ? Domysły, to nie fakty, myślę, że była ofiarą.

Druga część. Janek mieszka w Warszawie. Mieszka, bo trudno powiedzieć, że żyje . To wegetacja, znowu bez planu, z dnia na dzień. Niespodziewany zwrot w jego życiu – wyjazd do Francji i mało odpowiedzialna praca u milionera . Stagnacja, ale tylko do czasu. Dramatyczne wydarzenia znowu prowadzą Janka do Julii. Nieżyjącej….Zamordowanej….

Zemsta nie jest rozkoszą bogów, nie jest niczyją rozkoszą ….

Janek wraca do Warszawy. Znowu beznadziejna stagnacja. Może tylko spotkanie z Szymonem - kolegą szkolnym z czasów Julii, na chwilę coś zmienia. Wspomnienie Marty, Oli.

Kariery Szymona i Marty. Upadek Oli i jego – Janka Ruczaja. A mogło być inaczej….

Wbrew mojej początkowej ocenie: książka dla mężczyzn –/surowa, brutalna/, w miarę czytania, oceniałam ją coraz lepiej. Książka warta jest przeczytania. Bardzo młodym czytelnikom, którzy historię powojennej Polski znają na ogół tylko z podręczników historii, mogę powiedzieć: tak było.

Wiadomość z ostatniej chwili: Właśnie przeczytałam w tygodniku „Przegląd", że Eustachy Rylski został nagrodzony tytułem Warszawskiego Twórcy. Uważam, że zasłużył na więcej.

Maria Zarańska